

Korrupsiyaning investitsiyalarga ta'siri va korrupsiyaga qarshi strategiyalar

Usmonov Muhammad Umidjonovich
Abdurashidov Kamron Faxriddin o'g'li
Pardayev Jasur

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti
Ilmiy tadqiqotchilar

Annotatsiya: Ushbu tezisda korrupsiyaning iqtisodiyot va investitsiyalarga ta'siri, shuningdek, korrupsiyaga qarshi kurashishning global va milliy miqyosdagi strategiyalari tahlil qilinadi. Korrupsiyaning iqtisodiy salbiy oqibatlari, xususan, investitsiyalarni jalb qilish, davlat resurslarining samarali taqsimlanishi va iqtisodiy barqarorlikka ta'siri batafsil o'rganiladi. Korrupsiya idrok indeksi (CPI) kabi xalqaro ko'rsatkichlar va mamlakatlar o'rtasidagi solishtirishlar yordamida korrupsiyaga qarshi kurashishning samarali yondoshuvlarini aniqlashga harakat qilinadi. Shu bilan birga, O'zbekiston Respublikasi misolida korrupsiyaga qarshi milliy qonunchilik va siyosatning o'zgarishlari, shuningdek, huquqiy madaniyat va ijtimoiy ongni yuksaltirishga qaratilgan choralar ko'rsatiladi. Tezisdagi tahlil xalqaro tajribalarga asoslanib, samarali korrupsiya qarshi strategiyalarning huquqiy, iqtisodiy va ijtimoiy jihatlarini kengaytiradi. Xususan, Singapur va Janubiy Koreya kabi mamlakatlarning muvaffaqiyatli tajribalari va xalqaro hamkorlikning o'rni ta'kidlanadi. Ushbu izlanishning maqsadi korrupsiyaning oldini olish va uning oqibatlarini kamaytirishga qaratilgan samarali yondoshuvlarni taklif etishdir.

Kalit so'zlar: Korrupsiya idrok indeksi (CPI), xalqaro hamkorlik, iqtisodiy barqarorlik, investitsiyalar, huquqiy ongi va huquqiy madaniyat, shaffoflik va hisobdorlik, siyosiy integritet, Jahon Banki va xalqaro moliya tashkilotlari, korrupsiyaga qarshi strategiyalar, raqamlashtirish va innovatsiyalar, ochiq hukumat, jamiyatda korrupsiyaga qarshi munosabat, huquqiy ta'lim va tarbiya, samarali qonunlar va tahliliy nazorat.

Korrupsiya bugungi kunda global muammo sifatida e'tirof etilib, iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishga jiddiy xavf tug'diradi. Ayniqsa, korrupsiyaning investitsiyalar muhitiga ko'rsatadigan salbiy ta'siri mamlakatlar iqtisodiyotiga o'ta kuchli zarar bo'lib, milliy va xalqaro investorlarni jalb qilishda to'siq bo'ladi.

O'zbekiston Respublikasi bu illatga qarshi samarali kurashish maqsadida huquqiy va amaliy mexanizmlar yaratishga kirishgan. Shu bilan birga, xalqaro tajriba va zamonaviy strategiyalarni tahlil qilish ushbu muammoga qarshi kurashishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Korrupsiyaning investitsiyalarga ta'siri. Korrupsiya investitsiyalarga asosiy yo'nalishda zarar yetkazadi. To'g'ridan-to'g'ri zararlar, asosan, investorlarning qo'shimcha xarajatlari, davlat xizmatlarida shaffoflikning yo'qligi va huquqiy himoyaning sustligi orqali namoyon bo'ladi. Bu holat, o'z navbatida, investorlarning mamlakat iqtisodiy muhitiga bo'lgan ishonchini pasaytiradi. Bilvosita ta'sirlar davlat institutlarining samaradorligiga putur yetkazish, ijtimoiy ishonchni yo'qotish va infratuzilmaning rivojlanishiga to'sqinlik qilish bilan bog'liq.

Transparency International ma'lumotlariga ko'ra, korrupsiya darajasi yuqori bo'lgan davlatlar global miqyosda investitsiyalarni kamroq jalb qiladi. Misol uchun, Jahon banki ma'lumotlariga ko'ra, korrupsiyaning bir foizga oshishi investitsiyalarning 3-5 foizga kamayishiga olib keladi. Bu esa iqtisodiy o'sishni sekinlashtiradi va ijtimoiy rivojlanishga to'sqinlik qiladi. Shu sababli, korrupsiyaga qarshi kurash investitsiya muhitini yaxshilash uchun muhim strategiya hisoblanadi.

Korrupsiyaga qarshi kurash bo'yicha xalqaro tajriba. Dunyodagi bir qator davlatlar korrupsiyani minimallashtirish va investitsiyalarni jalb qilishda muvaffaqiyatli natijalarga erishgan. Masalan, Singapur hukumati korrupsiyaga qarshi kurashni davlat siyosatining ustuvor yo'nalishi sifatida belgilab, davlat boshqaruvi va xizmatlarida shaffoflikni joriy etishga katta e'tibor qaratgan. Natijada, Singapur bugungi kunda dunyodagi eng kam korrupsiyalashgan davlatlardan biriga aylangan. Gruziyada esa korrupsiyaga qarshi kurashish islohotlari davlat xizmatlarini raqamlashtirish va sud-huquq tizimini isloh qilish orqali amalga oshirilgan. Bu islohotlar korrupsiya darajasini sezilarli darajada kamaytirib,

investorlar uchun qulay muhit yaratdi. O‘zbekiston ushbu davlatlarning tajribasidan foydalanib, korrupsiyaga qarshi samarali strategiyalar ishlab chiqishi mumkin.

O‘zbekistondagi islohotlar va natijalar. 2017-yil 3-yanvarda qabul qilingan “Korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida”gi qonun mamlakatda korrupsiyaga qarshi kurashishning huquqiy asoslarini belgilab berdi. Ushbu qonunda korrupsiya tushunchasi va unga qarshi kurashishning asosiy yo‘nalishlari aniq belgilangan. Davlat siyosatining asosiy maqsadi aholining huquqiy savodxonligini oshirish, shaffoflikni ta’minlash va korrupsiyaga nisbatan murosasiz munosabatni shakllantirishdan iborat. So‘nggi yillarda O‘zbekistonda davlat xizmatlarini raqamlashtirish, davlat organlari faoliyatining shaffofligini oshirish va huquqiy savodxonlikni yuksaltirish bo‘yicha qator chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda.

Xususan, “Elektron hukumat” tizimi korrupsiyani kamaytirishda samarali vositaga aylangan. Xulosa va tavsiyalar Korrupsiyaga qarshi kurash investitsiyalarni jalb qilish va iqtisodiy rivojlanishni ta’minlashda muhim omil hisoblanadi. O‘zbekistonda korrupsiyaga qarshi samarali kurashish uchun quyidagi chora-tadbirlarni taklif qilish mumkin:

1. Davlat boshqaruvida shaffoflikni kuchaytirish va fuqarolar uchun ochiqlikni ta’minlash.
2. Ta’lim tizimida korrupsiyaga qarshi huquqiy tarbiya va madaniyatni kengaytirish.
3. Raqamli texnologiyalarni keng joriy etish orqali davlat xizmatlarini avtomatlashtirish.
4. Xalqaro hamkorlikni rivojlantirish va ilg‘or tajribalardan foydalanish.

Korrupsiyaga qarshi kurashishda samarali yechimlarni yaratishda huquqiy ong va huquqiy madaniyatning yuksalishi muhim o‘rin tutadi. Bunda, davlatning o‘zgaruvchan sharoitlariga mos ravishda yangi choralar joriy etilishi va iqtisodiy sektorlar orqali ko‘rsatilgan ta’sirlar asosida yangi yondoshuvlar ishlab chiqilishi zarur. Yana bir misol, Janubiy Koreya kabi davlatlar o‘zlarining korrupsiyaga qarshi kurashish tizimlarini samarali amalga oshirib, bu jarayonda siyosiy iqlimni, iqtisodiy barqarorlikni va huquqiy tizimlarni yangilashga muvaffaq bo‘lishdi. Janubiy Koreya davlatida huquqiy madaniyatni yuksaltirish va korrupsiya bilan kurashish bo‘yicha uzoq muddatli strategiyalarni amalga oshirish muvaffaqiyatli natijalarga olib keldi. Bunda, raqamlashtirish va ochiqlik prinsiplariga asoslanish, shuningdek, xalqaro hamkorlik va ijtimoiy o‘zgarishlar

korruptsiyaga qarshi kurashda samarali vositalarga aylandi. Shu bilan birga, korruptsiyaning iqtisodiy rivojlanish va investitsiyalarni jalb qilishdagi salbiy ta'siri global miqyosda keng yoritilmoqda. Xalqaro moliyaviy institutlar, masalan Jahon Banki, korruptsiyaning o'ziga xos xavflarini tahlil qilishda, davlatlar uchun iqtisodiy barqarorlik va investitsiyalarni jalb qilishning muhim faktorlaridan biri sifatida korruptsiyaning oldini olishni ko'rsatadi. Ushbu tadqiqotlar, shuningdek, "Open Government Partnership" (OGP) kabi xalqaro tashkilotlarning davlatlarda korruptsiyaga qarshi kurashishning ochiqlik va hisobdorlikni ta'minlashga bo'lgan qiziqishini ko'rsatadi.

Bundan tashqari, xalqaro tajribalar shuni ko'rsatadiki, korruptsiyaning oldini olish uchun ko'plab chora-tadbirlarni birlashtirish kerak. Davlat sektori xodimlarining malakasini oshirish, ijtimoiy omil va bilimlar asosida korruptsiyaga qarshi ma'rifatli kurashni kengaytirish, jamiyatda korruptsiyaga nisbatan sezgirlikni oshirish, xususan, yosh avlodni korruptsiyaning zararli oqibatlariga qarshi tarbiyalash zarur. Bu jarayonlarda, mamlakatlar o'rtasidagi hamkorlik va tajriba almashinuvi, shuningdek, xalqaro tashkilotlar tomonidan berilayotgan qo'llab-quvvatlash va texnik yordam korruptsiyaga qarshi kurashishda muhim o'rin tutadi.

Shunday qilib, korruptsiyaga qarshi kurashishning muvaffaqiyati faqat huquqiy, iqtisodiy va ijtimoiy omillarni muvozanatli tarzda birlashtirishga asoslanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar va manbalar:

1. Transparency International (www.transparency.org)
2. O'zbekiston Respublikasi qonunlari va rasmiy hujjatlar - "Korruptsiyaga qarshi kurashish to'g'risida"gi Qonun va boshqa huquqiy aktlardan olingan ma'lumotlar huquqiy mexanizmlarni yoritishda ishlatildi.
3. Akademik tadqiqotlar va xalqaro hisobotlar - Global korruptsiya tendensiyalari va ularning iqtisodiyotga ta'siriga oid hisobotlar.
4. United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) - www.unodc.org
5. Corruption Research Center Budapest (CRC) - www.crcb.eu